

Kadının Çalışmasının Ailenin Yaşam Kalitesine Etkisinin İncelenmesi

- Dr. Fatma ARPACI*
- Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY*

Özet

Bu araştırma kadının çalışmasının ailenin yaşam kalitesine olan etkisini incelemek amacı ile gönüllü 180 kadın üzerinde yürütülmüştür. Kadınların % 56.7'sinin ailesinde ev işleri için her zaman iş bölümü yapılırken, bu iş bölümünün en fazla alışveriş yapma (% 83.7) faaliyetinde olduğu, karar vermeyi gerektiren durumlarda ise kadınların % 49,0'unun ailesinde ortak karar verildiği belirlenmiştir. Çalışan kadınların aile harcamaları içinde gıda harcamaları (% 32.5) en başta gelmekte iken, bunu konut (% 19.6), giyim (% 17.7) ve eğitim (% 12.4) harcamaları izlemektedir. Kadının eğitim durumunun ev işlerinde iş bölümü yapılmasını ($p<0.05$) ve kadının çalışma nedenlerini etkilediği saptanmıştır ($p<0.01$).

Anahtar Kelimeler: Evli çalışan kadın, aile, yaşam kalitesi.

Abstract

A Study Into The Effect of Working of Woman on The Quality of Family

This research was carried out to study the effect of working of woman on the life quality of family over 180 volunteer women. It was determined that there was a division of labor of 56.7 % of women at home, mostly at shopping (83.7 %), but that a common decision was taken when necessary at 49.0 % of the families. Of the family expenditure, food (32.5 %) was foremost at family, and then came housing (19.6 %), clothing (17.7 %) and education (12.4 %) respectively. It was also found that division of labor at home affected the education status of woman ($p<0.05$) and that the reason why woman work affected the education status of woman ($p<0.01$).

Key Words: Married working woman, family, life quality.

*Gazi Üniversitesi, Mesleki Eğitim Fakültesi, Aile Ekonomisi ve Beslenme Eğitimi Bölümü, Aile Ekonomisi Eğitimi Anabilim Dalı.

1. Giriş

Çalışma en genel anlamda üretim ve yeniden üretim faaliyetlerinin tümünü içeren bir kavramdır. Bu geniş tanımıyla kavram, bir toplumda her yaşta bireylerin her mekânda ve her türlü üretim ilişkisi içinde kendilerinin ve başkalarının yaşamının devamı için kullanım değeri ve değişim değeri olan mal ve hizmet üretme süreçlerini anlatır. Çalışma ve çalışmanın anlamına kadınlar açısından bakacak olursak; ücretli çalışma ve bunun sonucunda elde edilen gelir, kadınların özgüvenlerinin artışı sağlayarak, başkalarına bağımlı olma durumlarını azaltarak onları güçlendirmekte, işsiz kadınlar için ise öncelikle üretkenlik ve para kazanma ikinci olarak da ekonomik özgürlük ve aileye katkı anlamına gelmektedir (Demirel vd., 1999). Kadınların çalışma yaşamına girişlerinin özel nedenlerine bakıldığında nedenlerin daha çok ekonomik ve psikolojik nitelikte olduğu görülmektedir. Bu ekonomik ve psikolojik nedenler aile bütçesine ikinci bir gelir sağlama gerekliliği, ekonomik bağımsızlık kazanma arzusu, işgücü piyasasındaki değişimler, ülke kalkınmasına katkıda bulunma arzusu, kültür düzeyinin artması ve daha iyi şartlarda yaşamayı isteme, aldığı eğitim, bilgi, beceri ve uzmanlıkların değerlendirme vb. isteklerdir (Koray, 1991).

Günümüzde pek çok aile yaşam standardını belirli bir düzeyde koruyabilmek için kadının gelir getiren bir işte çalışmasına bağımlı hale gelmiştir (Seyler vd. 1995). Kadının ücretli bir işte tüm gün çalışması geleneksel aile formundan farklı bir aile yapısını gösterir (Pina ve Bengtson 1993). Kadının ücretli bir işte çalışması onun enerjisinin ve zamanının önemli bir bölümünü alacağı için ailede ev işlerini kimin, ne zaman yapacağı konusunda bir düzenleme yapılması gerekir (Gross ve Crandall 1963). Ailenin varlığını sürdürebilmesi için ev ile ilgili işlerin yapılması gerekmektedir (Sweetser 1984). Düzenli ve mutlu bir aile yaşamının sürdürülmesinde önemli rol oynayan ev işlerinin gerçekleştirilmesinde de temel sorumluluk kadına ait olmakta ve kadınların çoğunluğu ev işlerine bağımlı olmaktadır. Dolayısıyla, kadın ev dışında para getiren bir işte çalışsa da, diğer mesleği olan ev kadınlığını sürdürmektedir (Terzioğlu 1988). Öte yandan erkeğin tek başına aile gereksinimlerini karşılamada yetersiz kalması ve ekonomik zorunluluklar da kadının bir işte çalışmasını gerektirmektedir (Kluwer vd. 1996).

Yaşam kalitesi yaşamı tüm yönleriyle değerlendirmeyi amaçlayan geniş kapsamlı bir kavramdır. Bu nedenle hemen hemen her bilimsel disiplinin, her yaşam pratiğinin, toplumdaki her faaliyetin ilgi alanına girmektedir. Yaşam kalitesinin tanımlanmasında yaşanan sorunlardan bir kısmı bu alanda çalışan kişilerin farklı açılardan yaklaşımlarından doğmaktadır. Örneğin sosyal bilimler alanında çalışanlar daha çok psikolojik ve sosyal iyilik hali üzerinde dururken; tıp bilimi biyolojik, psikolojik ve klinik sonuçlar açısından değerlendirme yapmaktadır (Tekeli vd., 2004). Yaşam kalitesinin yükseltilmesi toplum psikolojisinin temel amaçlarından biridir. Yaşam kalitesi hem objektif hem de sübjektif boyutları olan birey ve çevre arasındaki ilişkilerin kalitesidir. Yaşam kalitesi insanların ekonomik, sosyal, psikolojik vb. yönlerden refah düzeylerinin artması şeklinde tanımlanabilir. Dünya Sağlık Örgütü ise yaşam kalitesini, bireylerin kültürel bağlamları içindeki yaşamlarını ve yaşamlarındaki değer sistemlerini ve hedeflerini standartları ve ilgililerini algılamaları olarak tanımlamaktadır. Fiziksel sağlık, psikolojik durum, bağımsızlık düzeyi, sosyal ilişkiler, çevresel özellikler ve spiritual (maneviyat veya manevi boyutla ilgili endişeler) özellikler olmak üzere tanım altı alanı içermektedir. Yaşam kalitesi öznel bir kavram olduğu için bireyin kendisi tarafından değerlendirilmelidir. Ayrıca bireyin yaşamını etkileyen boyutlardan her biri değerlendirmede yer almalıdır (Seed and Lloyd, 1997; McGregor and Goldsmith, 1998; Goldsmith, 2000; Fayers and Machin, 2001.)

Birey başına düşen gıda üretimi, dengeli beslenme, konut ve sağlık hizmetleri gibi temel ihtiyaçların karşılanmasından duyulan tatmin yaşam kalitesinin belirleyicileridir. Materyal kaynaklar (yaşam düzeyi), bireyler arası ilişkiler (sevgi ve dayanışma), toplumsal ilişkiler (bir sosyal gruba ait olmak) gibi ihtiyaçlardan duyulan tatmin düzeyi ile birlikte yaşam kalitesi de yükselmektedir. Yaşam kalitesi kavramı "sahip olma" gibi artan materyalist eğilimler nedeniyle özellikle gelir, servet, varlık ve ev sahibi olma gibi materyal kaynakları ve tüketim harcamalarını belirlemek amacıyla da kullanılmaktadır. Son yıllarda ise yaşam kalitesi ekonomik amaçlara ulaşma düzeyinde duyulan tatmin ve refah duygusu ile bütünleşmiş bir kavram olarak irdelenmektedir (Özmete, 1998). Diğer bir deyişle yaşam kalitesi; birey ya da ailenin muntazam elde ettiği mal ve hizmetlerden oluşur ve hali hazırda sa-

hip olunan mal ve hizmetlerden duyulan tatmini ve bu mal ve hizmetlere karşı davranış ve kullanım şekillerini kapsar. Yaşanılan ev, düzenli tatil ve seyahat yapma imkânı, yatırımlar, tasarruflar, sigorta için aylık tahsis edilen para miktarı vb. yaşam kalitesini belirler. Yaşam kalitesini yükseltmek gelirin sınırsız sayılan ihtiyaçların mümkün olan en yüksek düzeyde tatminini sağlayacak şekilde kullanılmasına bağlıdır. Bu nedenle “gelirin kullanılması” deyimini, gelirin cari tüketim diğer bir ifadeyle harcamalar için olduğu kadar tasarruf ve yatırım için kullanımını kapsar (Aydiner, 2001).

Ailenin yaşam kalitesini etkileyen kaynaklardan biri olan gelir, yaşamla ilgili istek ve ihtiyaçları karşılamada kullanılan bir materyal kaynaktır. Ancak, ailede gelirin kullanım biçimi aile yaşantısının temel elementlerindedir. Günümüz ailesi yeni ihtiyaçları, yeni koşulları, yeni fırsatları karşılamak için devamlı değişime uğramaktadır. Bu nedenle gelirin kullanımının bu gün ve gelecek için planlanarak, tüketim ve tasarruf arasında başarılı bir denge kurulması, yaşam kalitesinin yükseltilmesi için elzemdir (Terzioğlu, 1988). Evli kadınların işgücüne girmesi kadının çalıştığı ailelerin mali kaynaklarını büyük ölçüde geliştirdiği gibi ailenin ekonomik faaliyetlerinde dolayısıyla gelirin kullanım biçiminde değişiklikler meydana getirmiştir. Gelir miktarı, gelirin nasıl kullanılacağını tayin eden en önemli faktördür. Aile, toplam mevcut gelirini tümünü tüketim ihtiyaçlarını karşılamak için kullanabilir ya da bir kısmını yaşam düzeyini yükseltmek için biriktirebilir (Aydiner, 2001). Ailede yapılan başlıca harcamalar; gıda, giyim, sağlık, ulaşım, ev eşyası, konut, kültür, eğlence, eğitim ve kişisel bakım grupları altında toplanabilir (Üstünel, 2000; Çopur, 2003). Kadının çalıştığı ailelerin toplam gelirinin fazla olması bu har-

camaları daha kolay karşılamasını mümkün kılmaktadır. Bu araştırma, kadının çalışmasının ailenin yaşam kalitesine olan etkisini incelemek amacıyla planlanmış ve yürütülmüştür.

2. Yöntem

Araştırma, evli kadınların yoğun olarak çalışıyor olmaları nedeniyle Gazi Üniversitesi Hastanesi’nde çalışan 133 ve Fatih Üniversitesi Hastanesi’nde çalışan 47 olmak üzere, çalışmaya katılmaya gönüllü evli bayan sağlık personeli arasından seçilen toplam 180 kadın üzerinde yürütülmüştür. Araştırmanın yapılabilmesi için gerekli izinler alındıktan sonra araştırmacı tarafından 1 Şubat–30 Mart 2006 tarihleri arasında anket formu görüşmeyi kabul eden evli kadınlara uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 11.0 (for Windows) paket yazılımından yararlanılarak analiz edilmiştir. Kadınların aile üyelerine ilişkin özellikler ve kadının çalışmasının ailenin yaşam kalitesine etkisine ilişkin sorularını içeren bölümlerden oluşan görüşme formundan elde edilen verilerin sayı ve yüzdelik değerleri verilmiştir. Kadınların aile üyelerine ilişkin özelliklerden kadının yaşı, evlilik süresi, çalışma süresi, ailenin aylık ortalama gelir miktarı ve kadının eşinin yaşı değişkenlerinin aritmetik ortalamaları alınmıştır. Kadının eğitim durumu ile ailede ev işleri için iş bölümü yapılması, kadının çalışma nedeni, kadının çalışmasının ailede huzursuzluk yaratması, kadının çalışmasının aileye olumlu etkileri ve kadının çalışmasının aileye olumsuz etkileri değişkenleri arasındaki farklılık ve kadının çalışma süresi ile ev işlerine ücretli yardım alınması ve ailede tasarruf yapılması değişkenleri arasındaki farklılık kay-kare (χ^2) analizi ile test edilmiştir.

3. Bulgular ve Tartışma

3.1. Kadınların Aile Üyelerine İlişkin Özellikler

Çizelge 1. Aile Üyelerine İlişkin Özellikler

Kadının yaşı			Ailenin çocuk sahibi olma durumu		
	Sayı	%		Sayı	%
- 26	36	20.0	Var	135	75.0
27-32	74	41.2	Yok	45	25.0
33-38	44	24.4			
39 +	26	14.4			
Kadının eğitim durumu			Ailenin çocuk sayısı		
Orta dereceli okul	19	10.6	1	74	54.8
Yüksekokul	134	74.4	2	54	40.0
Lisansüstü eğitim	27	15.0	3	7	5.2
Kadının mesleği			Çocukların yaş durumu		
Hemşire	116	64.4	0-6 yaş	91	67.4
Teknisyen	25	13.9	İlköğretim	44	32.6
Doktor	23	12.8			
Tıbbi sekreter	16	8.9			
Kadının evlilik süresi (yıl)			Çocuk bakımının nasıl sağlandığı		
- 5	76	42.2	Kendi ya da eşinin ailesi	85	63.0
6-10	65	36.1	Kreş	32	23.7
11-15	25	13.9	Bakıcı	18	13.3
16 +	14	7.8			
TOPLAM	180	100.0	TOPLAM	135	100.0
Kadının çalışma süresi (yıl)			Ailenin aylık ortalama gelir miktarı (YTL)		
- 5	37	20.6	- 1750	28	15.6
6-10	78	43.3	1751-2250	58	37.8
11-15	30	16.7	2251-2750	37	20.6
16 +	35	19.4	2751 +	47	26.0
Kadının eşinin yaşı			Konut durumu		
- 26	56	31.1	Ev sahibi	100	55.6
27-32	57	31.7	Kiracı	66	36.6
33-38	36	20.0	Lojman	14	7.8
39 +	31	17.2			
Kadının eşinin eğitim durumu			Otomobil durumu		
Orta dereceli okul	30	16.6	Var	122	67.8
Yüksekokul	109	60.6	Yok	58	32.2
Lisansüstü eğitim	41	22.8			
TOPLAM	180	100.0	TOPLAM	180	100.0

Araştırma kapsamına alınan kadınların % 20.0'si 26 ve daha küçük yaşta iken, % 41.2'si 27-32 yaşlarındadır. Kadınların yaşları 22 ile 45 arasında değişmekte olup, ortalama yaş 31.62± 5.68'tir. Yarıdan çoğu (% 74.4) yüksekokul mezunu olan kadınların % 64.4.'ü hemşire, % 13.9'u teknisyen, % 12.8'i doktor ve % 8.9'u da tıbbi sekreterdir. Kadınların % 42.2'si 5 yıl ve daha kısa süreden beri evli iken, sadece % 7.8'i 16 yıl ya da daha uzun süreden beri evlidir. Kadınların evlilik süresi 1-21 yıl arasında değişmekte olup, ortalama evlilik süresi 7.24±5.07 yıldır. Çalışma süresi 6-10 yıl arasında olanlar % 43.3 oranında olup, % 19.4'ü 16 yıl ve daha uzun süreden beri çalışmaktadır. Kadınların çalışma süresi 1-23 yıl arasında değişmekte olup, ortalama çalışma süresi 9.78±5.43 yıldır. Araştırmaya alınan kadınlardan % 62.8'inin eşi 32 yaşında ya da daha küçük yaşta. Kadınların eşlerinin yaşları 25 ile 49 arasında değiş-

mekte olup, ortalama yaş 34.33± 5.68'dir. Kadınların % 60.6'sının eşi yüksekokul mezunudur ve % 75.0'ı çocuk sahibidir. Çocuk sahibi ailelerin (n=135) % 54.8'inin 1 ve % 40.0'inin 2 çocuğu vardır. Çocukların % 67.2'si 0-6 yaş döneminde iken, geriye kalanlar (% 32.6) ilköğretim çağı çocuklarıdır. Kadınların ücretli işte çalışması nedeniyle % 63.0'ünün kendi ya da eşinin ailesi çocuklara bakarken, % 13.3'ünün çocukları bakıcı tarafından bakılmaktadır. Kadınların % 26.0'sının ailesinin aylık ortalama geliri 2751 YTL ya da daha çoktur ve ailelerinin aylık ortalama gelir miktarı 1000-5200 YTL arasında değişmekte olup, ortalama olarak 2452.77±845.30 YTL'dir. Kadınların % 55.6'sının ailesi ev sahibidir ve % 67.8'i otomobil sahibidir (Çizelge 1).

3.2. Kadının Çalışmasının Ailenin Yaşam Kalitesine Etkisi

Çizelge 2. Kadının Eğitim Durumuna Göre Ailede Ev İşleri İçin İş Bölümü Yapılmasına İlişkin Dağılım

Eğitim durumu		Ev işleri için iş bölümü			
		Her zaman	Bazen	Hiçbir zaman	TOPLAM
Orta dereceli okul	Sayı	12	6	1	19
	%	63.2	31.5	5.3	100.0
Yüksekokul	Sayı	69	60	5	134
	%	51.5	44.8	3.7	100.0
Lisansüstü eğitim	Sayı	21	4	2	27
	%	77.8	14.8	7.4	100.0
TOPLAM	Sayı	102	70	8	180
	%	56.7	38.9	4.4	100.0

$$\chi^2 = 9.09 \quad sd=4 \quad p<0.05$$

Çizelge 2'de görüldüğü gibi orta dereceli okul mezunu kadınların % 63.2'sinin, yüksekokul mezunu kadınların % 51.5'inin ve lisans üstü eğitim almış kadınların % 77.8'inin ailesinde ev işleri için her zaman iş bölümü yapılmaktadır. Kadının eğitim durumu ile ailede ev işleri için iş bölümü yapılması arasındaki fark istatistiksel olarak önemli bulunmuştur ($\chi^2(4)=9.09$, $p<0.05$). Karahan ve Bener (2005) ev işlerinde % 52.3 oranında iş bölümü yapıldığını bulmuşlardır. Bu bulgu araştırma bulgusunu desteklemektedir. Aile yaşantısının devamlılığı için aile üyeleri arasında iş bölümü yapılması gerekmektedir.

Kadının çalışmasına bağlı olarak iş bölümü yapılan faaliyetler incelendiğinde; en çok alışveriş yapma (% 83.7) faaliyetinde iş bölümü yapıldığı, bunu sofraya kurma ve kaldırma, bütçe yapma yemek hazırlama ve ev temizliği yapmanın izlediği görülmektedir (sıra ile % 73.3, % 63.3, % 51.2, % 44.8). Kadınların % 63.4'ünün ailesinde çocuğun ödevlerine yardım etme konusunda iş bölümü yapılmamaktadır. Bulaşık yıkama, ütü yapma ve giysi dolaplarının düzenlenmesi faaliyetlerin de iş bölümü yapılmamaktadır (sıra ile % 65.7, % 66.9 ve % 82.2) (Çizelge 3).

Çizelge 3. İş Bölümü Yapılan Faaliyetler

(n=172)

İş bölümü yapılan faaliyetler	İş bölümü yapılan		İş bölümü yapılmayan	
	Sayı	%	Sayı	%
Alışveriş yapma	144	83.7	28	16.3
Sofra kurma kaldırma	126	73.3	46	26.7
Bütçe yapma	114	63.3	58	33.7
Yemek hazırlama	88	51.2	84	48.8
Ev temizliği yapma	77	44.8	95	55.2
Çocuğun ödevlerine yardım etme	63	36.6	109	63.4
Bulaşık yıkama	59	34.3	113	65.7
Ütü yapma	57	33.1	115	66.9
Giysi dolaplarının düzenlenmesi	31	18.0	141	82.2

Çizelge 4'de görüldüğü gibi 5 yıl ve daha kısa süreden beri çalışan kadınların sadece % 5.4'ünün ailesinde ev işlerine her zaman ücretli yardım alınmakta iken, 6-10 yıldan beri çalışanların % 26.9'unun ailesinde bazen, 11-15 yıl çalışanların % 30.0'unun ailesinde her zaman, 16 yıl ve daha uzun süre çalışanların ise % 31.4'ünün ailesinde bazen ev işlerine ücretli yardım alınmaktadır. Kadının çalışma süresi ile ev işlerine ücretli yardım alınması arasında önemli bir

farklılık bulunmamıştır ($\chi^2_{(6)}=8.22$, $p>0.05$). Ev işlerine ücretli yardım alan ailelerin (n=80) % 13.8'i haftada bir, %12.4'ü on beş günde bir, % 43.8'i ayda bir ve 30.0'u da ayda birden daha geç sürede bir ev işlerine ücretli yardım almaktadır. Karahan ve Bener (2005)'in yaptığı araştırmada ise ücretli yardım alanların oranı % 21.7 olarak bulunmuştur. Ücretli yardım alanların % 43.8'i ayda bir kez ücretli yardım aldıklarını belirtmişlerdir.

Çizelge 4. Kadının Çalışma Süresine Göre Ailede Ev İşlerine Ücretli Yardım Alınmasına İlişkin Dağılım

Çalışma süresi (yıl)		Ev işlerine ücretli yardım alınması			
		Her zaman	Bazen	Hiçbir zaman	TOPLAM
- 5	Sayı	2	13	22	37
	%	5.4	35.1	59.5	100.0
6-10	Sayı	12	21	45	78
	%	15.4	26.9	57.7	100.0
11-15	Sayı	9	6	15	30
	%	30.0	20.0	50.0	100.0
16 +	Sayı	6	11	18	35
	%	17.2	31.4	51.4	100.0
TOPLAM	Sayı	29	51	100	180
	%	16.1	28.3	55.6	100.0

$$\chi^2 = 8.22 \quad sd=6 \quad p>0.05$$

Karar vermeyi gerektiren durumlarda kadınların % 49,0'unun ailesinde ortak karar verildiği, % 24,5'inde karar önemli ise ortak karar verildiği, % 13,7'sinde evde ve işte ayrı karar verildiği, % 8.7'sinde erkeğin karar verdiği ve % 4.1'inde de kadının karar verdiği

belirlenmiştir. Çavdaroğlu (1996)'na göre, ortak karar verdiklerini belirtenler % 42.8 oranı ile ilk sırada yer almaktadır. Gönüllü (1994) tarafından yapılan araştırmada ise % 80.6 oranı ile eşlerin birlikte karar alma seçeneği ilk sıradadır.

Kadınların yarıdan çoğunun ailesinde boş zamanı değerlendirme ve tatil (% 80.5), ev ve arsa satın alma (% 75.6), tasarrufları değerlendirme (% 73.9) ve çocuklarla ilgili kararlarda (% 67.8) ortak karar verilmekte iken, ailelerin % 46.7'sinde yiyecek alışverişi ve 41.1'inde de giyecek alışverişi için ortak karar verilmektedir (Çizelge 5). Bayraktar (1989) tarafından

Yapılan araştırmada çalışan kadınların % 55.1'inin çalıştıkları için aile gelirinin kullanılmasında, % 71.7'sinin ise tasarruf kararlarının alınmasında söz sahibi oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Çopur (2003)'a göre ailelerde gelirin nerelere, nasıl harcanacağına kadın ve erkeğin birlikte karar vermesi % 67.7 oranı ile ilk sırada yer almaktadır.

Çizelge 5. Ailede Ortak Karar Verilen Faaliyetler (n=180)

Faaliyetler	Ortak Karar Verme			
	Evet		Hayır	
	Sayı	%	Sayı	%
Boş zamanı değerlendirme ve tatil	145	80.6	35	19.4
Ev, arsa satın alma	136	75.6	44	24.4
Tasarrufları değerlendirme	133	73.9	47	26.1
Çocuklarla ilgili kararlar	122	67.8	58	32.2
Yiyecek alışverişi	84	46.7	96	53.3
Giyecek alışverişi	74	41.1	106	58.9

Araştırmaya alınan kadınların aile harcamaları içindeki harcama payları incelendiğinde gıda harcamalarının (% 32.5) en başta geldiği görülmektedir. Bunu konut, giyim, eğitim ve ulaşım izlemektedir (sıra ile % 19.6, % 17.7, % 12.4 ve % 8.2). Ailelerde kültür ve eğlence için yapılan harcama oranı % 3.5 iken, kişisel bakım % 2.1, sağlık % 2.0 ve ev eşyası için harcama oranı % 2.0'dir (Çizelge 6). Aydın (2001)'in yaptığı çalışmada ailelerde gıda grubuna ilişkin harcamaların gelir içinde en yüksek payı aldığını belirten aileler önde gelmekte, bunu konut ve eğitim grubuna ilişkin harcamaları belirtenler izlemektedir.

Çizelge 6. Aile Harcamaları İçindeki Harcama Payı Dağılımı (n=180)

Aile harcamaları	Sayı	%
Gıda	176	32.5
Konut	106	19.6
Giyim	96	17.7
Eğitim	68	12.4
Ulaşım	44	8.2
Kültür ve eğlence	19	3.5
Kişisel bakım	11	2.1
Sağlık	10	2.0
Ev eşyası	10	2.0
TOPLAM	540	100.0

DİE tarafından yapılan 1987 yılı Hane Halkı Gelir ve Tüketim Harcamaları anketi sonuçlarına göre, gıda grubuna yapılan harcamaların gelir içinde en yüksek payı aldığı, bunu konut, giyim ve eş eşyası grubuna ilişkin harcamaların izlediği bulunmuştur (DİE, 1990). Atalay vd. (1992) tarafından yapılan araştırmada gıdanın tüm gelir gruplarında en önemli harcama grubunu oluşturduğu bulunmuştur.

Çizelge 7'de de görüldüğü gibi araştırmaya alınan kadınların büyük çoğunluğunun (% 90.0) ailesinde her zaman ya da bazen tasarruf yapılmaktadır. Kadının çalışma süresi ile tasarruf yapılması arasında istatistiksel olarak önemli bir farklılık saptanmamıştır ($\chi^2(6)=11.00, p>0.05$). Aydın (2001)'in yaptığı çalışmaya göre, ailelerin % 49.6'sı tasarruf yapmaktadır. Kadınların % 33.3'ünün ailesi ev satın almak için tasarruf yapmakta iken, % 24.7'si acil durumlar için tasarruf yapmakta, % 14.8'i çocukların eğitimi, % 12.4'ü araba satın alma, % 10.5'i ev eşyası satın alma ve % 4.3'ü de tatil için tasarruf yapmaktadır. Aydın (2001)'e göre, ailelerin % 29.8'i ev satın alma, % 28.4'ü gelecek için, % 25.4'ü çocukların eğitimi için tasarruf yapmaktadırlar.

Çizelge 7. Ailelerin Tasarruf Yapma Durumları ve Tasarruf Yapma Amaçları

Ailelerin tasarruf yapma durumları	Sayı	%
Her zaman	74	41.1
Bazen	88	48.9
Hiçbir zaman	18	10.0
TOPLAM	180	100.0
Ailelerin tasarruf yapma amaçları		
Ev satın alma	54	33.3
Acil durumlar	40	24.7
Çocukların eğitimi	24	14.8
Araba satın alma	20	12.4
Ev eşyası satın alma	17	10.5
Tatil	7	4.3
TOPLAM	162	100.0

Araştırmaya alınan kadınların %25.0'i ekonomik zorunluluk nedeni ile ücretli işte çalışmaktadır. Aldığı eğitimi değerlendirmek (%23.9) ve ekonomik bağımsızlık (%23.3) için çalışanlar ise birbirine oldukça yakın oranlardadır. Kadının eğitim durumu ile çalışma nedeni arasında istatistiksel olarak önemli farklılık saptanmıştır ($\chi^2_{(8)}=44.46, p<0.01$). Kılınç (2004)'in yapmış olduğu araştırmaya göre kadının çalışmasının en önemli nedenleri arasında ekonomik nedenler gelmektedir ve bireylerin % 58.3'ü kadının çalışmasının en önemli nedenini aile bütçesine katkıda bulunmak ya da ekonomik zorunluluk şeklinde belirtmişlerdir. İlkaracan (1998) tarafından yapılan araştırmada da kadınların çalışmak istemesinin nedenleri arasında ilk sırada %37.4 oranı ile ekonomik özgürlük/kendi gelirinin olması gelmektedir. İkinci sırada ise %31.8 oranı ile aile bütçesine katkıda bulunmak gelmektedir. Özbay (1991) evli kadınların %60'ının geçinebilmek için çalıştıklarını belirtmiştir.

Kadınların çoğunluğunun (% 73.9) ailesinde kadının çalışması ailede hiçbir zaman huzursuzluk yaratmamaktadır. Kadının eğitim durumu ile kadının çalışmasının ailede huzursuzluk yaratması arasında önemli farklılık bulunmamaktadır ($\chi^2_{(4)}=4.02, p>0.05$). Kılınç (2004)'in erkekler üzerinde yapmış olduğu araştırma sonuçlarına göre, erkeklerin %51.7'si eşlerinin çalış-

masının hiçbir zaman ailede problem yaratmadığı görüşünde olduğunu bulmuştur. Bu bulgu araştırma bulgusunu desteklemektedir.

Kadının çalışmasının aileye olumlu etkilerini kadınların %53.3'ü aile bütçesine katkıda bulunma, %33.9'u erkeğin ekonomik yükünün azalması ve %22.8'i de aile birliğini güçlendirme olarak ifade etmişlerdir. Kadının eğitim durumu ile kadının çalışmasının aileye olumlu etkileri arasında önemli farklılık bulunmamıştır ($\chi^2_{(4)}=5.06, p>0.05$). Atalay (1992)'a göre kadının çalışmasının aileye olumlu etkileri olarak aile bütçesine katkısı olur tespiti %79.5 oranı ile ilk sırada gelmektedir. Gönüllü (1994) tarafından lise ve üniversite mezunu kadınlar üzerine yapılan araştırmada ise kadının çalışmasının aileye olumlu etkileri olarak aile bütçesine katkısı olur tespiti % 97.7 oranı ile lise mezunlarında, % 98.8 oranı ile de üniversite mezunlarında ilk sırada yer almaktadır. Kılınç (2004) erkeklerin eşlerinin/kadınların çalışmasının ev ve aile yaşamına en olumlu etkisini, "aile bütçesine katkıda bulunur", eşi çalışmayanlarda %71.7, eşi çalışanlarda ise %59.5 oranı ile ilk sırada belirlemiştir.

Kadının çalışmasının aileye olumsuz etkilerini kadınların %44.4'ü aile bireylerine yeterince zaman ayıramama, %28.4'ü kendine yeterince zaman ayıramama ve %27.2'si de çok yorulma ve bunu eve yansıtma olarak ifade etmişlerdir (Çizelge 8). Kadının eğitim durumu ile kadının çalışmasının aileye olumsuz etkileri arasında önemli farklılık bulunmamıştır ($\chi^2_{(4)}=5.16, p>0.05$). Bayraktar (1989) kadının çalışmasının aileye olumsuz etkisini kadınların çocukları ve eşleri ile yeterince ilgilenememeleri olarak belirtmiştir. Atalay (1992)'a göre, kadının çalışmasının aileye olumsuz etkileri arasında ilk sırada % 76.8 oranı ile "kadın gereğinden fazla yorulur, yıpranır" yer almaktadır. Kılınç (2004), erkeklerin/kadınların çalışmasının ev ve aile yaşamına en olumsuz etkisini çocuklarına daha az zaman ayırma (% 38.1) olarak saptamıştır. Bayraktar (1989) ise kadının çalışması halinde ailenin bundan olumsuz etkilenmediği, kadının iş yaşamındaki başarısını ailenin yaşam kalitesini artıracaklarını tespit etmiştir.

Çizelge 8. Kadının Çalışma Nedenleri, Kadının Çalışmasının Ailede Huzursuzluk Yaratması, Kadının Çalışmasının Aileye Olumlu ve Olumsuz Etkileri

Kadının çalışma nedenleri			Kadının çalışmasının aileye olumlu etkileri		
	Sayı	%		Sayı	%
Ekonomik zorunluluk	45	25.0	Aile bütçesine katkıda bulunma	96	53.3
Aldığı eğitimi değerlendirme isteği	43	23.9	Erkeğin ekonomik yükünün azalması	43	23.9
Ekonomik bağımsızlık	42	23.3	Aile birliğini güçlendirme	41	22.8
Daha iyi şartlarda yaşama isteği	32	17.8			
Geleceği garanti altına alma	18	10.0			
Kadının çalışmasının ailede huzursuzluk yaratması			Kadının çalışmasının aileye olumsuz etkileri		
Her zaman	3	1.7	Aile bireylerine yeterince zaman ayıramama	80	44.4
Bazen	44	24.4	Kendine yeterince zaman ayıramama	51	28.4
Hiçbir zaman	133	73.9	Çok yorulma ve bunu eve yansıtma	49	27.2
TOPLAM	180	100.0	TOPLAM	180	100.0

4. Sonuç ve Öneriler

Kadının çalışmasının ailenin yaşam kalitesine olan etkisini incelemek amacı ile yürütülen bu araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; kadınların ailesinde ev işleri için iş bölümü yapıldığı ve kadının çalışmasına bağlı olarak en çok alışveriş yapma faaliyetinde iş bölümü yapıldığı, bunu sofraya kurma ve kaldırma, bütçe yapma, yemek hazırlama ve ev temizliği yapmanın izlediği görülmektedir. Kadınların yarıdan çoğunun ailesinde ev işlerine ücretli yardım alınmaktadır. Karar vermeyi gerektiren durumlarda kadınların yaklaşık yarısının ailesinde ortak karar verildiği ve boş zamanı ve değerlendirme ve tatil, ev ve arsa satın alma, tasarrufları değerlendirme ve çocuklarla ilgili kararlarda daha çok ortak karar verildiği anlaşılmaktadır. Kadınların aile harcamaları içinde gıda harcamaları en başta gelmekte, bunu konut, giyim, eğitim ve ulaşım harcamaları izlemektedir.

Kadınların ailesinde her zaman ya da bazen tasarruf yapılmaktadır ve daha çok ev satın almak için, acil durumlar için ve çocukların eğitimi için tasarruf yapılmaktadır. Kadınlar en çok ekonomik zorunluluk nedeni ile ücretli işte çalışmakta iken, aldığı eğitimi değerlendirmek ve ekonomik bağımsızlık için çalışanlar birbirine yakın oranlardadır. Çoğunluğunun ailesinde kadının çalışması ailede hiçbir zaman huzursuzluk yaratmamaktadır. Kadının çalışmasının aileye olumlu etkileri kadının aile bütçesine katkıda bulunması, erkeğin ekonomik yükünün azalması ve aile birliğini

güçlendirme olarak belirlenmiştir. Kadının çalışmasının aileye olumsuz etkileri ise aile bireylerine yeterince zaman ayıramama, kendine yeterince zaman ayıramama ile çok yorulma ve bunu eve yansıtma olarak bulunmuştur.

Elde edilen bu sonuçlara göre;

- Kadınların ailenin yaşam kalitesine katkı sağlamak için çalışmalarından kaynaklanan sorunları azaltmak ve onları çalışmaya teşvik etmek için çocuk bakımında kreş, gündüz bakımevi vb. sosyal destek hizmetlerinin yaygınlaştırılması, çocuk bakım sorumluluğunun devlet ve aile arasında eşit paylaşılması için gereken düzenlemelerin yapılması,
- Ailelerde iş bölümünün yapılması ve ev işlerini daha kolay ve kısa zamanda yapmaları için gerekli bilgi ve yöntemleri kapsayan konularda hem kadına hem de eşine bilgi verilerek kadının çalıştığı ailelerde ücretli yardımcı ihtiyacının azaltılması,
- Ailelerin harcamalar konusunda, özellikle ihtiyaçlarda önceliklerin belirlenmesine yönelik tutum ve davranışlarını iyileştirecek eğitimin verilmesi,
- Gelirin etkin kullanımı için bütçe yapma ve gelirin artırılması konusunda bilgiler içeren eğitim programlarının ev ekonomistlerince hazırlanarak örgün ve yaygın eğitim yoluyla ailelerin kendi kendilerine daha yeterli duruma gelmelerine yardımcı olunması,
- Ailelerin ev sahibi olmalarını sağlamaya yönelik olarak, devlet ve özel teşebbüslerinin desteklen-

mesi ve bu yolla ailelerin gelirini farklı yatırım ve tasarruf alanlarında kullanmalarının sağlanması,

- Kadınların örgün eğitim çalışmalarıyla bilinçlendirilmeleri sağlanarak kadının statüsünün yükseltilmesi, iş yaşamına katılımının artırılmasının sağlanması ile ailenin yaşam kalitesinin yükseleceği konusunda bilinçlendirilmesi,
- Kadınların olduğu gibi erkeklerin/ eşlerin örgün ve yaygın eğitim yolu ile eğitilerek ailenin yaşam kalitesinin yükseleceği konusunda bilinçlendirilmesi önerilebilir.

Kaynaklar

- Atalay, B., Kontaş, Y.M., Beyazıt, S., ve Madenoğlu, K. 1992. Türk Aile Yapısı Araştırması. DPT. Yayın No:2313. Ankara.
- Aydiner, A. 2001. Kadının Çalıştığı ve Çalışmadığı Ailelerin Ekonomik Faaliyetlerinin İncelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ev Ekonomisi Anabilim Dalı. Ankara.
- Bayraktar, M. 1989. Çalışan Kadınların Yaşam Biçimlerine İlişkin Görüşleri. A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları No: 1134. Bilimsel Araştırma ve İncelemeler No: 622. Ankara.
- Çavdaroğlu F. 1996. Kadın Girişimciliği. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İşletme Anabilim Dalı. Ankara.
- Çopur, Z. 2003. Ailede gelirin kullanımına ilişkin karşılaşılan problemlerin incelenmesi. Aile ve Toplum Dergisi. 2(6):8-12.
- Demirel, A., vd. 1999. Çalışmaya Hazır İşgücü Olarak Kentli Kadın ve Değişimi. TC Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü. Cem Ofset Matbaa. Ankara.
- DİE, 1990. DİE 1987 Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi Sonuçları. Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası. Ankara.
- Fayers, P.M., and Mchin, D. 2001. Quality of Life. Assessment, Analysis and Interpretation. John Wiley&Sons, Ltd. New York.
- Goldsmith, E.B. 2000. Resource Management for Individuals and Families. Second Edition. Wadsworth. Thomson learning. Canada.
- Gönüllü, M. 1994. Sivas'ta Kamuda Çalışan Farklı Eğitim Düzeyindeki Evli Memur Kadınların Sosyo-ekonomik Konumları Aile İçi İlişkileri ve Aile İçi İlişkilerindeki Değişme Eğilimleri. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Gross, I.H. and Crandall, E.W. 1963. Management for Modern Families. Second Edition. Meredith Publishing Company. New York.
- İlkkaracan, İ. 1998. Kentli Kadınlar ve Çalışma Yaşamı. Türkiye İş Bankası İMKB Tarih Vakfı. İstanbul.
- Karahan, A., Bener Ö. 2005. Bolu SSK Hastanesi'nde çalışan evli hemşirelerin ev ortamında yaşadıkları sorunlar. Aile ve Toplum Dergisi. 2 (8): 114-120.
- Kılınç, V.S. 2004. Erkeklerin Kadınların Çalışmalarının Ev ve Aile Yaşamına Etkileri Konusunda Görüşleri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ev İdaresi ve Aile Ekonomisi Programı. Ankara.
- Kluwer, E.S., Heesink, J.A.M. and Vliert, E.V. 1996. Marital conflict about the division of household labor and paid work. Journal of Marriage and the Family, 58: 958 – 969.
- Koray, M. 1991. Çalışma Yaşamı Penceresinden Kadın Gerçekleri. İzmir.
- McGregor, S.L.T. and Goldsmith, E.B. 1998. Expanding our understanding of quality of life, standart of living, and well-being. Journal of Family and Consumer Sciences. 90(2):2-6.
- Seed, P., and Lloyd, G. 1997. Quality of Life. Jessica Kingsley Publishers Ltd. London.
- Seyler, D.L., Monroe, P.A. and Garand, J.C. 1995. Balancing work and family. Journal of Family Issues, 16 (2). 170 – 193.
- Sweetser, D.A. 1984. Love and work: intergenerational household composition in the U.S. in 1900. Journal of Marriage and the Family, 46 (2): 289 – 293.
- Pina, D.L. and Bengtson, V.L. 1993. The division of household labor and wives' happiness: Ideology, employment, and perceptions of support. Journal of Marriage and the Family, 55: 901 – 912.
- Tekeli, İ., Güler, Ç., Vaizoğlu, S., Algan, N., ve Dünder, K. 2004. Yaşam kalitesi göstergeleri. Türkiye için bir veri sistemi önerisi. Türkiye Bilimler Akademisi Raporları. Sayı 6. Tübitak Matbaası. Ankara.
- Terzioğlu, G. 1988. Kadınların evle ilgili günlük faaliyetlerinin değerlendirilmesi. Ev Ekonomisi Dergisi, 4: 10 – 18.
- Özbay, F. 1991. Türkiye'de Kadın ve Çocuk Emeği. Toplum ve Bilim. 151-180, Ankara.
- Özmete, E. 1998. Ailede değişen değerler ve yaşam kalitesi. III. Aile Şurası Bildirileri. Ankara.
- Üstünel, B. 2000. Ekonominin Temelleri. Globus Dünya Basımevi. İstanbul.